

Қарз васиятдан авлодир



07:30 / 01 март 984

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

الْأُنثَىٰ حِطٌّ مِّثْلُ الذَّكَرِ ^صأَوْلَادِكُمْ فِي اللَّهِ يُوصِيكُمُ

كَانَتْ وَإِنْ تَرَكَ ^صمَا تُلْثًا فَلَهُنَّ اثْنَتَيْنِ فَوْقَ نِسَاءٍ كُنَّ فَإِنْ

الْأُثْدُسُ مِّنْهُمَا وَاحِدٍ لِّكُلِّ وَلَا بَوِيَّهَ ^عالنِّصْفُ فَلَهَا وَاحِدَةٌ

فَلِأُمَّهَ أَبَوَاهُ وَوَرِثَتُهُ وَوَلَدُهُ لَّهُ يَكُنْ لَّمَّ فَإِنْ وَوَلَدُهُ لَهُ كَانَ إِنْ تَرَكَ مِمَّا

وَصِيَّةٍ بَعْدَ مِنَ السُّدُسِ فَلِأُمَّهِ إِخْوَةٌ لَهُ كَانَ فَإِنْ أَلْتَمَسَتْ

لَكُمْ أَقْرَبُ أَيُّهُمْ تَدْرُونَ لَا وَأَبْنَاؤُكُمْ ءَابَاؤُكُمْ دِينَ أَوْ بِهَا يُوصَى

حَكِيمًا عَلِيمًا كَانَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ مِنْ فَرِيضَةٍ نَفَعًا ﴿١١﴾

«У қилган васият ёки қарз (адо этилгани) дан сўнг...» (Нисо сураси, 11-оят).

Ояти кариманинг зоҳири васият қарздан олдин туришига далолат қилади. Лекин аслида иш бунинг аксидир: қарз васиятдан авлодир. Аввало марҳумнинг қарзлари адо қилиниб, кейин унинг васияти амалга оширилади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шундай ҳукм қилганлар.

هُنَّ عُلَّالٌ لِيَضْرِبَ يَلَعُ نَعَّيْ وَر
هَذِهِ نَوْوَرِقَاتٌ لِمُكِّنِي: لِقَاقُ هُنَّ أ

سَرَّ نِإُو □ □ □ □ □ 3/4 1/2 ةَيَّ آلَا
هَيَّ لَعُ هَلَلَا يَّ لَصَّ هَلَلَا
لَبَقِ نِي دِلَابِ يَضَقِ مَلَسَو
دَمَحْ أَوْ يِ ذِمَّرْتَلَا هَاوَرِ ةَيَّ صَوْلَا
مَكْ أَحْلَاو

Алий розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Сизлар «У қилган васият ёки қарз(адо этилгани)дан сўнг» оятини ўқияпсизлар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам эса қарзни васиятдан олдин адо этишни ҳукм қилганлар» (Термизий, Аҳмад ва Ҳоким ривоят қилган).

Ҳикмат. Қарзнинг васиятдан олдин бўлишининг ҳикмати шуки, қарз қарздорнинг зиммасида унинг вафотидан олдин ҳам, кейин ҳам собитдир. Қарзнинг эгаси, яъни қарзини сўраб турган одам тайин. Ҳақдор меросхўрлардан ўз ҳаққини талаб қилиб, ҳатто уни ундириш учун судга мурожаат қилиши ҳам мумкин. Васиятда эса бундай эмас, чунки васият холис инъомдир, у одамлар томонидан талаб қилинадиган нарса эмас. Аллоҳ табарока ва таоло васият ишида одамлар эътиборсизлик қилмаслиги, меросхўрлар уни адо қилишда хасислик қилмаслиги учун васиятни қарздан олдин зикр қилган. Бундан огоҳ бўлайлик!

Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

نَفَعًا لَكُمْ أَقْرَبُ إِلَيْهِمْ تَدْرُونَ لَا وَأَبْنَاؤُكُمْ ءَابَاؤُكُمْ

«Ота-оналарингиз ва фарзандларингиздан қай бирлари сиз учун манфаатлироқ эканини билмайсизлар» (Нисо сураси, 11-оят).

Бу ояти каримада меросни тақсимлашни Аллоҳ табарока ва таоло Ўз зиммасига олганлигига ишора бордир. У зот бу тақсимотни бандаларидан ҳеч бирига ташлаб қўймади, чунки одамзод қанчалик адолатнинг рўёбга чиқишини хоҳласа ҳам, унга мукамал кўринишда ета олмайди. Оятдаги тақсимотдагидек адолат қилишга кучи етмайди, чунки улар фарзандлари ва ота-оналарининг қайси бири ўзларига манфаатлироқ эканини билишмайди. Қудрати буюк бўлган Аллоҳ эса ҳақимдир, алиймдир. У Зот тақсимда адолат қилди, беришда барчани рози қилди.

يُوقِنُونَ لِقَوْمٍ حُكْمًا اللَّهُ مِنْ أَحْسَنُ وَمَنْ يَبْغُونَ الْجَهْلِيَّةَ أَفْحُكْمَ



«Аниқ ишонадиган қавмлар учун Аллоҳдан кўра ҳукми яхшироқ ким бор?!» (Моида сураси, 50-оят).

«Ислом шариатида мерос илми» китобидан

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 24 августдаги 03-07/5163-рақамли ҳамда 2022 йил 27 сентябрдаги 03-07/7348-рақамли хулосалари асосида тайёрланган.